Expert-Grup
Centru Analitic Independent

Transnistria și Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător: buturuga mică răstoarnă carul mare?

NOTĂ DE POLITICI, SERIA 2, NR.1

Autori:

Valeriu Prohnițchi
Adrian Lupușor

Chișinău, Februarie 2013

Notă de limitare a responsabilității

Această publicație este realizată în cadrul proiectului „Consolidarea dialogului sectorial a organizațiilor societății civile din Moldova cu Guvernul” cu suportul Fundaţiei Pontis din resursele acordate de către Agenţia Slovacă pentru Dezvoltare şi Cooperare Internaţională/SlovakAid și al Fundaţiei Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei prin intermediul Agenţiei Suedeze pentru Dezvoltare şi Cooperare Internaţională (SIDA), suport pentru care suntem deosebit de recunoscători.

Autorii își exprimă gratitudine domnilor Alexandru Oprunenco, Victor Chirilă, Radu Vrabie și Nicolae Moroz pentru comentariile și sugestiile foarte utile pe care le-au oferit în procesul de elaborare a acestui document.

Totodată, opiniile exprimate aparţin autorilor şi nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Pontis, SlovakAid, Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, Agenţiei Suedeze pentru Dezvoltare şi Cooperare Internaţională sau ale comentatorilor.

EXPERT-GRUP nu exprimă păreri colective.

Cuprins:

Introducere....4

Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător: implicațiile majore....4

Comerțul Transnistriei cu Republica Moldova și cu UE....6

Eventualul impact al ZLSAC asupra Transnistriei....10

Riscurile economice ale regiunii transnistrene....12

Ce se întâmplă dacă Transnistria refuză să implementeze ZLSAC?....13

Concluzii....16

Lista figurilor:

Figura 1. Structura exporturilor regiunii transnistrene după principalele categorii de mărfuri, 2011....6

Figura 2. Structura importurilor regiunii transnistrene după principalele categorii de mărfuri, 2011....7

Figura 3. Exporturile, importurile și balanța comercială a regiunii transnistrene, mil. USD....7

Figura 4. Structura pe țări a exporturilor regiunii transnistrene în UE....9

Figura 5. Nivelul de înlocuire a importurilor cu exporturi (exporturi/importuri)..9

Lista tabelelor:

Tabelul 1. Eventualele beneficii și riscuri ale opțiunilor pentru situația în care Transnistria nu acceptă ZLSAC....15

■ Introducere

Acest document are drept scop analiza impactului viitoarei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) care urmează a fi creată între Republica Moldova și Uniunea Europeană asupra regiunii transnistrene și asupra relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol, în lumina implementării ZLSAC. Negocierile dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană asupra ZLSAC sunt la o etapă foarte avansată, partea moldovenească mizând pe finalizarea acestora în prima jumătate a anului 2013. Chișinăul a invitat Tiraspolul să ia parte la aceste negocieri, însă administrația regiunii a fost destul de reticentă, prezența sa fiind mai mult formală și fără careva implicații practice asupra pozițiilor comerciale formulate de Chișinău în cadrul negocierilor.

Studiul începe prin evidențierea implicațiilor juridice, geopolitice și economice majore ale ZLSAC și prin analiza felului în care regiunea transnistreană este vizată de ZLSAC.

Pentru a înțelege cum anume ar fi influențată regiunea transnistreană de viitoarea ZLSAC, este analizată natura și magnitudinea dependenței Transnistriei de comerțul cu Uniunea Europeană și cu Republica Moldova.

Valorificând puținele date statistice asupra comerțului și structurii economice a regiunii, studiul punctează principalele efecte pe care ar putea să le aibă ZLSAC nemijlocit asupra economiei regiunii transnistrene.

În continuare, este realizată o radiografie a principalelor riscuri economice cu care se confruntă regiunea transnistreană în prezent și care ar putea să se amplifice în viitorul apropiat, în special dacă regiunea nu acceptă normalizarea relațiilor sale cu Chișinăul și acceptarea prevederilor ZLSAC.

Studiul se termină prin identificarea și evaluarea opțiunilor pe care le au Republica Moldova și Uniunea Europeană pentru destul de probabila situație în care administrația de Tiraspol refuză, cel puțin la prima etapă, să implementeze ZLSAC pe teritoriul pe care-l controlează.

■ Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător: implicațiile majore

ZLSAC, ca parte a Acordului de Asociere, care ar putea fi semnat între Republica Moldova și Uniunea Europeană în 2013-2014, are o serie de implicații majore la nivelul politicii „înalte”, implicații care vizează și regiunea transnistreană.

În primul rând, ZLSAC ar schimba ***fundamentul juridic*** al relațiilor comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Până în prezent, Republica Moldova a beneficiat de concesiuni comerciale pe care Uniunea Europeană le-a acordat unilateral, fie în virtutea obligațiilor sale față de OMC (GSP, GSP+), fie pentru a stimula reformele economice și politice în Republica Moldova (Preferințele Comerciale Autonome, în vigoare și în prezent). Însă PCA vor fi anulate odată cu intrarea în vigoare a ZLSAC. Iar ZLSAC se va baza pe un document internațional, bilateral, cu forță juridică imperativă, cu drepturi și obligații clare pentru ambele părți. Această schimbare a statutului juridic al relațiilor comerciale cu UE presupune, pentru Republica Moldova, atât beneficii, cât și riscuri. Un beneficiu important pe plan juridic este că UE nu ar mai putea să retragă concesiunile comerciale invocând cauze care nu sunt legate de relațiile comerciale, de exemplu, cele legate de respectarea drepturilor de muncă sau drepturilor omului. Riscul principal derivă din faptul că, la moment, Chișinăul nu poate să garanteze implementarea efectivă, universală și uniformă a Acordului pe teritoriul pe care nu-l controlează în regiunea transnistreană. Aceasta

înseamnă că autoritățile neconstituționale ale regiunii transnistrene, companiile căreia în prezent beneficiază de PCA, ar putea fi tentate să beneficieze în continuare de preferințele la export spre piețele UE, dar nu în mod obligatoriu vor admite în regiune importurile din țările UE în condiții preferențiale. (Sau le-ar admite numai în condițiile în care regiunea ar fi implicit recunoscută în calitate de actor suveran). Mai mult decât atât, din cauza că nu controlează regiunea, Republica Moldova poate întâlni probleme în asigurarea respectării regulilor de origine pentru exporturile efectuate de companiile transnistrene, chiar și în cazul când acestea sunt înregistrate la Chișinău. Or, autoritățile vamale au nevoie de acces fizic la spațiile de depozitare și producție pentru eliberarea certificatelor de origine. Deși în prezent ofițerii serviciului vamal al Republicii Moldova au acces (din câte cunoaștem, fără a avea dreptul de a purta uniforme și arme) la unele întreprinderi în regiune, acest acces rămâne, totuși, la discreția așa-numitor autorități regionale. Aceasta va face ca regiunea să fie privită cu suspiciune de autoritățile vamale europene, care, în mod legitim, nu doresc ca în UE, sub marcă moldovenească, să intre mărfuri cu origine nedeterminată.

A doua implicație majoră este de ***natură economică***. Asumându-și obligații „aprofundate" și „cuprinzătoare", Republica Moldova gradual va trebui să adopte standarde în domeniul dreptului comercial și corporativ care vor limita puternic gradul de discreție al politicienilor și vor impune principiul de egalitate a tratamentului companiilor moldovenești și al celor europene (inclusiv sub aspectul concurenței, ajutorului de stat, drepturilor de proprietate intelectuală, participării la procurările publice). Forțele economice puse în mișcare de ZLSAC vor duce la relocarea capitalului și muncii de la activități economice ineficiente la unele mai eficiente. Unele ramuri și companii nu vor fi în stare să facă față concurenței tot mai mari din partea producătorilor din UE și Turcia și se vor închide. Condițiile în care este acordat ajutorul de stat vor trebui transparentizate, iar firmele vor fi nevoite să activeze în cadrul unor norme conforme cu cele ale unei autentice economii de piață. Cu alte cuvinte, datorită componentelor sale „aprofundate" și „cuprinzătoare", ZLSAC va crea un nou sistem de coordonate în care vor funcționa firmele moldovenești. Aceste noi reguli vor fi în mare parte construite după modelul european, spre care și-a propus să tranziteze Moldova. Însă noile reguli ar putea să nu fie pe placul autoproclamatelor autorități transnistrene, care, în ultimii câțiva ani au construit un cu totul alt sistem economic, bazat pe alte abordări și tradiții. Practic toate standardele, normele tehnice și clasificatoarele statistice sunt împrumutate de la țările CSI, în special, de la Federația Rusă. Un alt element important, în regiunea transnistreană, ajutorul de stat este acordat în condiții total lipsite de transparență, sistemul politic fiind strâns împletit cu cel economic. Provocări și dileme foarte dificile apar pentru UE și vizavi de felul în care va trebui să trateze ajutorul acordat în mod indirect de Federația Rusă companiilor transnistrene prin intermediul prețurilor subvenționate pentru gazul natural.

În sfârșit, ZLSAC va avea și ***impact geopolitic major***. Crearea unei zone de liber schimb cu UE, ca parte a unui Acord de Asociere, ar formaliza relația dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova la un rang nițel mai înalt decât actuală relație dintre Republica Moldova și Federația Rusă. Nu este un secret faptul că unul din interesele geopolitice majore ale Federației Ruse față de Republica Moldova este includerea permanentă a țării noastre în zona sa de influență și împiedicarea apropierii de UE, în particular, și de structurile și țările occidentale, în general. Menținerea deliberată a conflictului transnistrean într-o fază latentă a fost unul din instrumentele utilizate de Federația Rusă pentru asigurarea acestui interes. Intrarea în vigoare a Acordului de Asociere și ZLSAC ar simboliza scăderea influenței covârșitoare a Federației Ruse în Republica Moldova sau, cel puțin, ar demonstra că UE este capabilă să contrabalanseze puternic această influență. Din acest punct de vedere, participarea mai mult formală a regiunii transnistrene la negocierile pe marginea ZLSAC trebuie văzută mai degrabă ca o strategie politică deliberată, decât un rezultat al lipsei resurselor umane sau interesului. Mai recent, autoritățile din regiune au

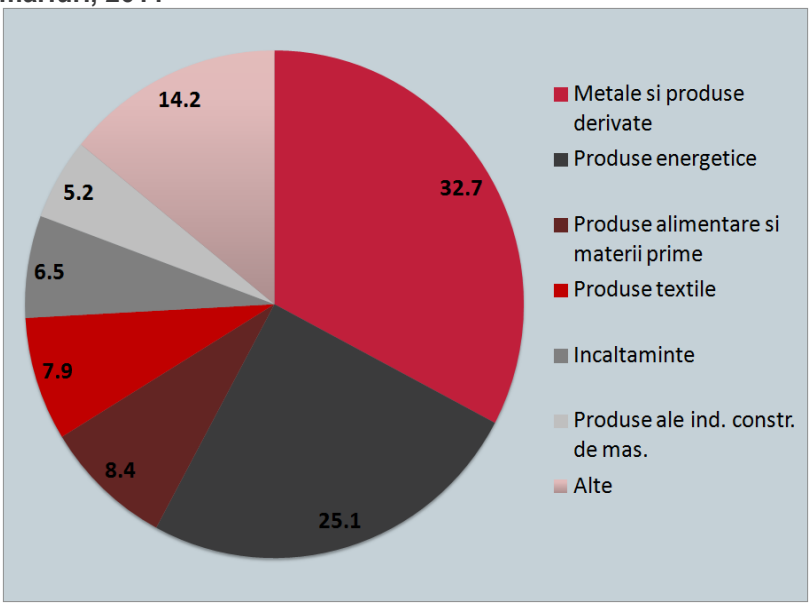
adoptat numeroase decizii pentru asigurarea convergenței cadrului legislativ către standardele ruse, nu moldovenești sau europene. Astfel, invitația făcută de Chișinău autorităților din regiunea transnistreană de a participa la negocierile pe marginea ZLSAC nu consună cu aspirațiile geopolitice ale Federației Ruse și cu viziunile dominante în stabilimentul politici al regiunii.

■ Comerțul Transnistriei cu Republica Moldova și cu UE

O privire de ansamblu

Pe parcursul ultimilor ani economia regiunii transnistrene, în mod constant, a pierdut din competitivitate, fapt confirmat de creșterea accelerată a deficitului comercial (de la 53.3% din Produsul Regional Brut (PRB) în 2005 până la circa 100.5% în 2011) și a deficitului contului curent (de la 41,5% din PRB în 2004 la astronomicul nivel de 90,4% în 2011). Vulnerabilitatea regiunii la șocurile externe este extrem de înaltă, volumul comerțului depășind de peste două ori PRB. Această expunere este accentuată de un nivel moderat-înalt de concentrare a exporturilor, atât după structura pe produse, cât și conform destinațiilor geografice. După cum arată Figura 1, exporturile regiunii sunt practic dominate de 3 ramuri industriale: metalele și articolele din metale, produsele energetice și produsele industriei ușoare, care împreună dețin circa 80% din total exporturi[1]. La rândul lor, acestea sunt produse de numai câteva întreprinderi mari. Astfel, industria de metale și articole din metale este reprezentată în mare parte de Uzina Metalurgică Moldovenească, care asigură circa o treime din totalul încasărilor din exporturi ale regiunii. Industria energetică este reprezentată preponderent de Centrala Electrică cu Termoficare Regională, iar industria ușoară - de un număr mic de întreprinderi specializate în producerea articolelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și alte articole textile. Astfel, economia regiunii transnistrene este concentrată atât la nivelul sectoarelor industriale, cât și la nivelul numărului de agenți economici în fiecare sector. Aceasta expune regiunea la riscuri deosebit de înalte.

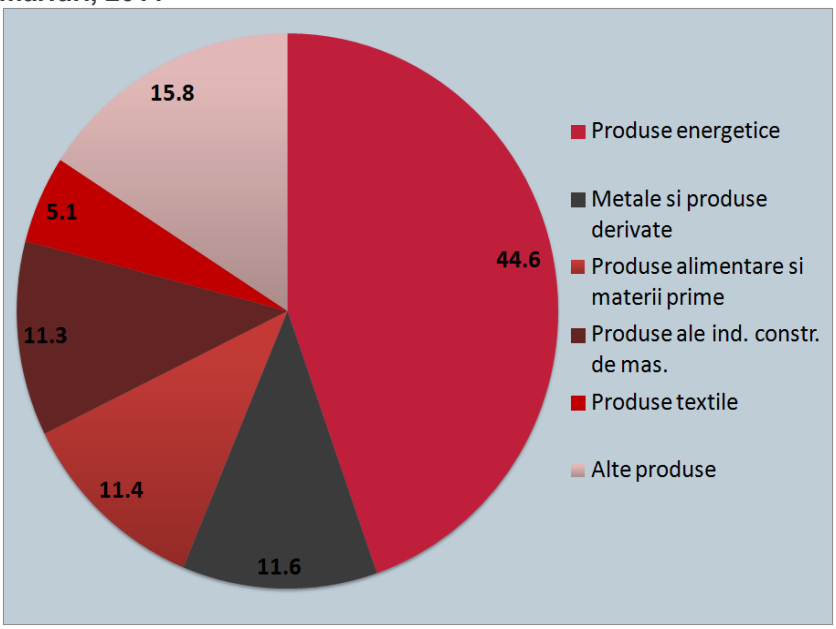
Figura 1. Structura exporturilor regiunii transnistrene după principalele categorii de mărfuri, 2011

Sursa: „ministerul economiei" al regiunii transnistrene;

[1] Conform datelor pentru anul 2011.

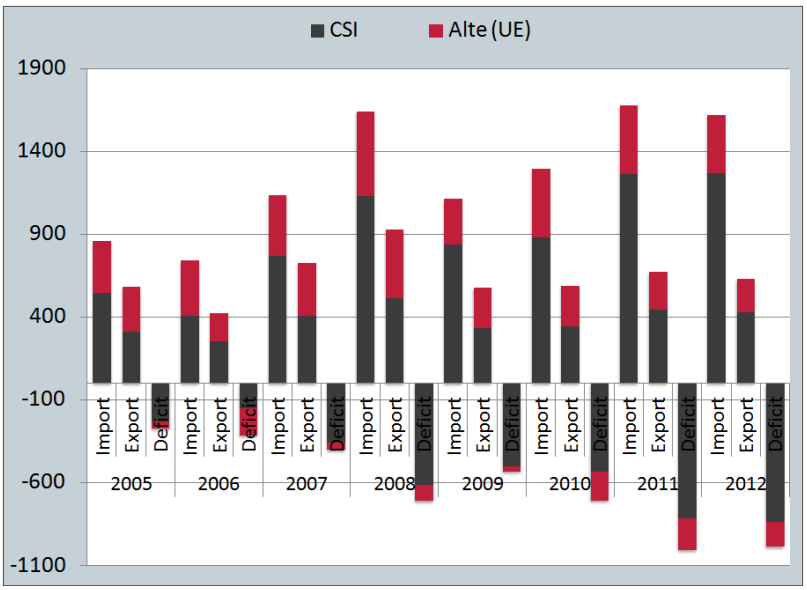
Figura 2. Structura importurilor regiunii transnistrene după principalele categorii de mărfuri, 2011

Sursa: „ministerul economiei" al regiunii transnistrene;

Structura importurilor, în linii mari, este determinată de specificul economiei regionale (Figura 2). Sectorul industrial dominant (36,1% din PRB în 2011) explică dependența masivă a economiei transnistrene de importurile de produse energetice, care formează circa 45% din totalul de importuri. Totodată, analiza comparativă a exporturilor și importurilor relevă faptul că economia are, de fapt, foarte puține avantaje comparative. Acestea țin, în mare parte, de industria metalurgică și cea a industriei ușoare, unde volumul exporturilor îl depășește pe cel al importurilor. Pentru celelalte produse regiunea este un net importator, deficitul balanței comerciale fiind într-o creștere progresivă pe parcursul ultimilor ani (Figura 3).

Figura 3. Exporturile, importurile și balanța comercială a regiunii transnistrene, mil. USD

Sursa: „ministerul economiei" al regiunii transnistrene;

Analiza nivelului de concentrare al exporturilor sugerează și un nivel scăzut de concurență în regiune, fapt cauzat, în fond, de numeroasele politici anticoncurențiale, inclusiv, de protecția politică de care beneficiază cele mai mari întreprinderi. Circa 58% din produse sunt comercializate pe două piețe: pe teritoriul Republicii Moldova din dreapta Nistrului (35,8%, în special, energie electrică) și în Federația Rusă (22,2%)[2]. Indicatorul de concentrare Herfindahl-Hirschman calculat pentru exporturile regiunii transnistrene este estimat la 0,21 puncte pentru structura exporturilor după destinații geografice și 0,19 puncte pentru structura exporturilor conform tipurilor de produse. Acesta sugerează un nivel moderat de concentrare, destul de apropiat de pragul unei concentrării înalte (>0,25 puncte). Nivelul scăzut de concurență pe plan intern subminează competitivitatea economiei transnistrene pe plan extern, aceasta fiind bazată preponderent pe ramurile industriale moștenite din perioada sovietică.

Comerțul cu Uniunea Europeană

Deși regiunea transnistreană nu este recunoscută de către comunitatea internațională, toate schimburile comerciale operate de către rezidenții acestei regiuni cu restul lumii sunt catalogate drept importuri și exporturi de către partenerii săi comerciali. Spre exemplu, dacă o companie din stânga Nistrului care nu este înregistrată pe teritoriul controlat de autoritățile de la Chișinău (nu este rezident fiscal, sau, pentru a utiliza sintagma oficial utilizată la Chișinău, „nu are relații cu bugetul de stat") livrează anumite produse unei alte companii din dreapta Nistrului, ultima va cataloga operațiunea respectivă drept import. Acesta este și cazul produselor energetice care formează circa 2/3 din exporturile regiunii transnistrene spre Moldova.

Exporturile regiunii spre Uniunea Europeană sunt derulate în cadrul regimului de Preferințe Comerciale Autonome, conform căruia firmele din stânga Nistrului pot livra pe piața comunitară produse în regim duty-free în limita cotelor stabilite pentru Republica Moldova. Condiția principală este ca acestea să fie înregistrate la Camera de Înregistrări de Stat. În același timp, la importurile din UE este aplicat tariful vamal în vigoare pe teritoriul regiunii transnistrene. Totodată, autoritățile de la Chișinău nu percep taxe vamale de import pentru produsele respective cu condiția „rămânerii acestora pe teritoriul necontrolat de către organele constituţionale şi declarării lor în forma stabilită de Serviciul Vamal"[3]. Această prevedere este valabilă atât pentru agenții economici înregistrați, cât și cei neînregistrați la Camera Înregistrării de Stat.

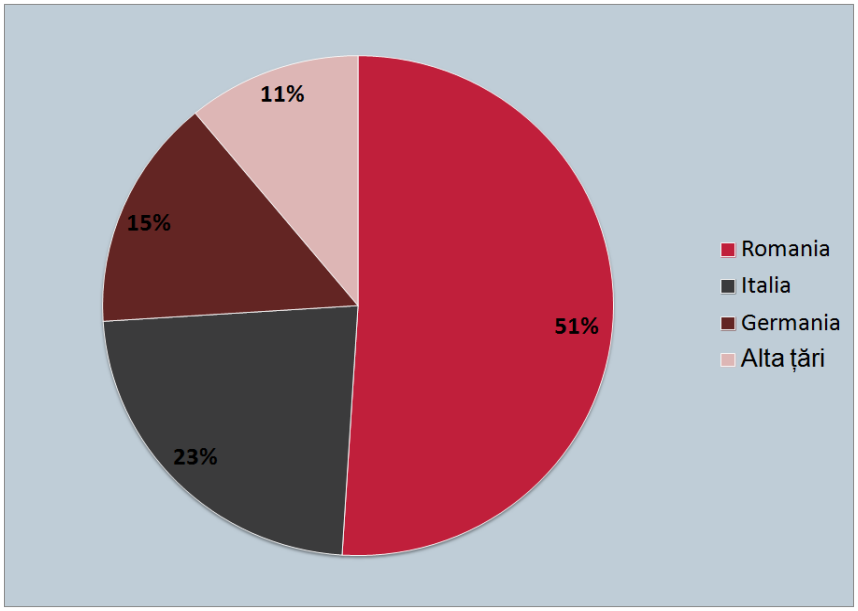
Trecutul istoric, precum și vectorul politic urmat de autoritățile regiunii transnistrene, în mod firesc, au influențat structura geografică a comerțului extern al acesteia. Astfel, la finele anului 2012, circa 68% din exporturi erau orientate spre țările CSI, de unde proveneau tocmai 78%[4] din importuri. Respectiv, ponderea UE este una relativ modestă, însă nicidecum neînsemnată, cu circa 29% din exporturi și 15% din importuri. (Totodată, dacă ținem cont de faptul că comerțul Transnistriei cu Republica Moldova nu este, de fapt, comerț extern, atunci constatăm că ponderea UE în exporturile transnistrene este de circa 40%). În mod curios, principalul partener în derularea exporturilor spre UE este România, care absoarbe circa jumătate din exporturile regiunii orientate spre UE (Figura 4). Alți parteneri comerciali comunitari importanți sunt Italia și Germania. Astfel, circa 87% din exporturile regiunii spre UE sunt orientate anume spre cele trei piețe menționate.

[2] Conform datelor pentru anul 2012.

[3] Hotărârea Guvernului nr. 1001 din 19.09.2001

[4] Trebuie să menționăm că importul in regiune nu poate fi determinat exact, deoarece nu pot fi verificate exact importurile prin sectorul moldo-ucrainean al frontierei de stat, care nu este sub controlul autorităților de la Chișinău.

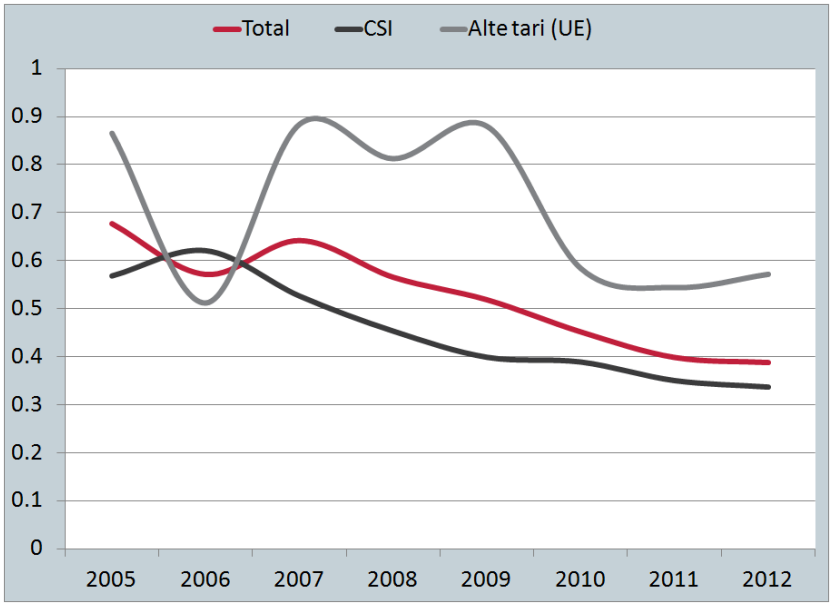
Figura 4. Structura pe țări a exporturilor regiunii transnistrene în UE, 2012

Sursa: „ministerul economiei" al regiunii transnistrene;

Principalele mărfuri exportate din regiunea transnistreană spre Uniunea Europeană sunt textilele și diverse produse ale industriei ușoare. Aceste ramuri industriale sunt reprezentate de companii relativ mici care – în comparație cu cei 2-3 giganți industriali din regiune - reușesc să fie mai flexibile în ajustarea la standardele comunitare de calitate. Totodată, și cea mai importantă întreprindere din regiune care asigură circa o treime din totalul exporturilor – Uzina Metalurgică Moldovenească – direcționează circa 30% din producție spre piața comunitară. Per ansamblu, nivelul de acoperire al importurilor cu exporturi ale regiunii transnistrene spre UE este mult mai favorabilă în comparație cu CSI. Aceasta sugerează faptul că unele companii din regiune au reușit să-și găsească nișa pe piața comunitară și relevă motivațiile puternice ale mediului de afaceri din Transnistria de a menține UE în calitate de important partener comercial.

Figura 5. Nivelul de înlocuire a importurilor cu exporturi (exporturi/importuri)

Sursa: „ministerul economiei" al regiunii transnistrene;

Este important să menționăm că sistemul Preferințelor Comerciale Autonome acordat Republicii Moldova de către UE a permis firmelor din regiunea transnistreană să exporte în UE în regim vamal fără taxe, regiunea aplicând, în același timp, tarifele în vigoare pe teritoriul regiunii la importul mărfurilor din UE. Odată cu constituirea ZLSAC, PCA vor fi eliminate, ceea ce face și mai de neînțeles reticența autorităților transnistrene de a se implica în procesul de negocieri a acordului de liber schimb. Dacă autoritățile transnistrene nu vor efectua ajustările necesare a cadrului regulator la prevederile ZLSAC, agenții economici din stânga Nistrului riscă să rămână în afara Acordului, UE urmând până la urmă să aplice taxe vamale de 10% pentru textile și de circa 17% pentru restul bunurilor produse pe teritoriul regiunii (care vor fi catalogate ca mărfuri de origine necunoscută). Probabilitatea acestui scenariu este foarte înaltă, având în vedere rezistența de până acum a autorităților de la Tiraspol privind colaborarea în direcția ajustării cadrului regulator la normele UE, precum și orientarea liderilor regiunii spre integrarea în spațiul euroasiatic.

Prin urmare, constituirea ZLSAC cu implicarea doar a zonei controlate de autoritățile moldovenești ar putea genera un șoc economic negativ imediat pentru majoritatea întreprinderilor exportatoare din regiunea transnistreană, scumpind-le produsele pe piața comunitară și, respectiv, afectând competitivitatea acestora. Acest aspect, cuplat cu necesitatea acută de diversificare, atât structurală, cât și geografică, a exporturilor transnistrene, dar și a economiei per ansamblu, ar putea fi exploatate de către autorităților de la Chișinău în vederea determinării Tiraspolului să fie mai cooperant în procesul implementării ZLSAC. Totuși, dacă acceptăm ipoteza că această rezistență va persista, iar zona de liber schimb va fi constituită doar pentru teritoriul din dreapta Nistrului, ne putem aștepta ca și mai multe companii din această regiune să se înregistreze permanent la Chișinău sau chiar să reamplaseze afacerile în dreapta Nistrului pentru a-și spori șansele în vederea beneficierii de prevederile regimului liberalizat. Or, pentru a putea exporta în UE, pe lângă înregistrare la autoritățile constituționale, o condiție fundamentală ține de respectarea regulilor de origine și asigurarea condițiilor pentru ca autoritățile moldovenești să poată verifica condițiile de producere la întreprinderi.

■ Eventualul impact al ZLSAC asupra Transnistriei

Îmbunătățirea condițiilor comerciale. Cu o valoare a comerțului extern depășind de 2,4 ori Produsul Regional Brut, regiunea transnistreană este critic dependentă de comerțul extern. Balanța comercială a regiunii cu țările UE era excedentară în anii 2007-2010, dar a devenit deficitară în 2011, cu riscul persistenței presiunilor deficitare pe termen lung. ZLSAC va avea impact pozitiv asupra comerțului regiunii, deoarece exporturile către UE vor putea fi efectuate fără taxe (însemnând prețuri mai mari pentru producători), în timp ce importurile, ca și pentru restul teritoriului Republicii Moldova, vor fi liberalizate gradual pentru produsele mai sensibile și mai repede pentru bunurile investiționale și materiile prime. Metalul, textilele și confecțiile vor rămâne, pe termen scurt, cele mai competitive articole de export transnistrene pe piețele UE. De exemplu, pentru Uzina Metalurgică de la Râbnița, piața europeană este deosebit de atractivă, mai ales că UE nu a stabilit nici o limitare cantitativă pentru oțelul exportat din Moldova (spre deosebire de Ucraina, pentru care Bruxelles-ul a stabilit o cotă anuală). Totodată, trebuie de spus că în eventualitatea încetării subvenționării energetice din partea Federației Ruse, marja competitivă a producătorilor transnistreni din industria grea ar putea să scadă în mod dramatic. Însă producătorii din segmentul de industrie ușoară (textile, confecții, încălțăminte), care exportă o bună parte din producție în Italia și Germania, au un nivel înalt de competitivitate „reală” care va fi amplificat de anularea tuturor barierelor comerciale. Pe de altă parte, acest nivel de competitivitate ar putea să scadă în ipoteza că UE va fi nevoită să introducă tarife vamale la importurile din regiunea transnistreană.

Pierderea, pe termen scurt, a unei mici părți din veniturile bugetare ale regiunii. În 2007-2011, veniturile bugetare din tarife vamale și alte impozite pe activitatea economică externă au reprezentat, în medie, 7,7% din veniturile bugetului regiunii. Anularea tarifelor vamale la importul mărfurilor din UE și Turcia ar duce la pierderea a 10-15% din veniturile vamale, dar impactul total asupra bugetului regiunii ar fi neglijabil (minus 0,9-1% din veniturile bugetare). Totodată, pierderea veniturilor din impozitarea activității economice externe ar putea să fie compensată de veniturile mai mari din impozitarea directă mai largă, ca urmare a extinderii activității economice.

Creșterea utilității consumatorilor. Introducerea ZLSAC în mod garantat va duce la o diversitate mai mare de produse disponibile pe piață. De asemenea, teoretic, reducerea tarifelor vamale la importuri ar putea rezulta în scăderea prețurilor la bunurile de import din UE, ceea ce va spori utilitatea consumatorilor din regiune. Totodată, acest impact este condiționat de asigurarea unei concurențe autentice între importatori. În situația în care o singură companie controlează practic întreaga rețea de comerț cu amănuntul din regiune, este greu de crezut că se va observa o scădere a prețurilor finale pentru consumatori odată cu abolirea tarifelor vamale.

Valorificarea potențialului agricol și al industriei alimentare a regiunii. În ultimii 20 de ani, agricultura și industria alimentară din regiune au degradat. Deși a dispus de importante avantaje competitive la producerea produselor alimentare (inclusiv conserve de fructe și legume, produse de carne și lactate) Transnistria s-a transformat din exportator net în importator net de produse alimentare. Ținând cont de creșterea prețurilor globale la produse alimentare și sporirea cererii din țările UE pentru produse agricole organice, liberalizarea exporturilor spre UE oferă regiunii șansa de a valorifica mult mai bine potențialul pe care-l are în acest sector și de a-și diversifica baza economică.

Creșterea investițiilor de capital. Îmbunătățirea condițiilor comerciale este întotdeauna însoțită de creșterea capacităților investiționale, ca rezultat al creșterii veniturilor producătorilor și exportatorilor. În cazul Transnistriei, capacitățile investiționale interne vor fi complementate și de investiții mai mari, fie din partea proprietarilor ruși, fie din contul noilor investiții din Republica Moldova sau UE. Creșterea investițiilor este imperativă pentru păstrarea și modernizarea capacităților de producție ale regiunii și valorificarea potențialului său.

Normalizarea relațiilor comerciale cu agenții din dreapta Nistrului. În pofida a douăzeci de ani de dezvoltare separată, economia regiunii transnistrene încă rămâne strâns legată de cea din dreapta Nistrului. Comerțul cu agenții din dreapta Nistrului reprezintă circa 12-13% din rulajul „comerțului" regiunii, iar în cazul exporturilor – 30%. Însă legăturile comerciale nu pot derula normal din cauza barierelor comerciale instituite de regiune. ZLSAC este de așteptat să acționeze ca un factor catalitic pentru normalizarea relațiilor economice dintre cele două maluri ale Nistrului.

Normalizarea vieții economice în regiune. Din cauza ambițiilor autorităților din regiune, companiile transnistrene operează într-un mediu extrem de dificil. Aceasta a ridicat mult riscurile și costurile finanțării, ceea ce a împiedicat valorificarea potențialului complexului industrial. Astfel, deși Uzina Metalurgică de la Râbnița este una dintre cele mai mari din Europa, cu 75% din capacitățile de producție fiind orientate spre export, în 2012 a operat la numai 1/3 din potențial. Menționăm că în procesul de elaborare a acestui document, a fost publicată o informație conformă căreia două companii importante din regiune – Uzina Metalurgică Moldovenească și Uzina de Ciment - și-ar fi sistat activitatea la începutul anului 2013[5]. Instituirea ZLSAC va permite

[5] «В Приднестровье простаивают два крупнейших завода», http://www.nr2.ru/pmr/426851.html.

valorificarea potențialului existent și ieșirea economiei regiunii „din ilegalitate”. Evident, o întrebare esențială este dacă autoritățile din regiune sunt interesați de aceasta.

■ Riscurile economice ale regiunii transnistrene

Un sumar al studiilor existente și datelor statistice publicate de autoritățile regiunii transnistrene demonstrează în mod clar că regiunea se confruntă cu o serie de probleme și riscuri economice majore, care ușor ar putea transcende în domeniul politic și social:

- Vulnerabilitatea economică a Transnistriei este de-a dreptul șocantă, după cum este demonstrat și de creșterea deficitului contului curent de la 41,5% din PRB în 2004 la astronomicul nivel de 90,4% în 2011. Nu există nici o îndoială că acest nivel nu este sustenabil și că exercită presiuni imense asupra cursului „monedei regionale”. De fapt, autoritățile transnistrene au utilizat deprecierea rublei transnistrene pentru a finanța parțial acest deficit. În 2005-2012 rubla transnistreană s-a depreciat fata de dolarul SUA cu 37%.

- Cea mai mare parte a valorii adăugate, încasărilor de la exporturi și veniturilor la buget este generată de numai câteva mari întreprinderi industriale, strâns integrate în viața politică din regiune. În particular, aproape 40% din producția industrială este furnizată de Uzina Metalurgică Moldovenească, care, ținând cont de materiile prime utilizate și asortimentul produs, este o întreprindere total atipică pentru Transnistria și Republica Moldova în general. Sectorul IMM-urilor este extrem de mic și vulnerabil, atât la condițiile economice nefaste, cât și la presiunile administrative și politice în regiune.

- În situația unei dependențe enorme, dacă nu chiar excesive, a economiei regionale de pieţele externe de furnizare a materiilor prime și de desfacere a producției, accesul la aceste piețe nu este garantat. Adoptând propria politică comercială, nerecunoscând autoritățile vamale moldovenești și introducând tarife vamale „speciale” față de livrările din Republica Moldova, regiunea practic s-a autoizolat. Sentimentul „stării de asediu” cultivat de autoritățile din regiune face ca planurile de dezvoltare ale întreprinderilor să vizeze orizonturi scurte de timp, iar o bună parte a profiturilor - să fie expatriate prin canale obscure.

- Sistemul fiscal al regiunii este total dezechilibrat și obiect al unor decizii politice arbitrare. Nivelul impozitelor pe venit variază de la un sector economic la altul. În același timp, volumul și structură cheltuielilor și obligațiilor bugetare sunt nesustenabile. În 2011 deficitul bugetului regiunii reprezenta circa 14% din PRB (nivelul record de -22% a fost atins în 2009). Principalul articol de cheltuieli în bugetul regiunii sunt plățile sociale. Însă în absența suportului financiar direct acordat de Federația Rusă, salariile în sectorul bugetar și pensiile ar fi cu 40-60% mai mici decât sunt în prezent.

- Nefiind recunoscută ca entitate politico-juridică independentă, regiunea nu are acces la finanțare internațională, iar datoria „publică” care deja a fost acumulată (estimativ, 450% din Produsul Regional Brut) depășește cu mult capacitățile regiunii de a o rambursa. Acumularea unei imense datorii interne și externe și rularea unor deficite bugetare astronomice nu va putea să dureze la infinit.

- Politica de prețuri și tarife este, la fel, bazată pe un model nesustenabil. Pentru unele servicii și utilități publice tarifele stabilite nu acoperă nici 75% din nivelul costurilor de

producție. Menținerea acestei politici este posibilă, din nou, datorită „generozității” Federației Ruse.

- Piață internă a regiunii este foarte mică și volatilă, capacitatea de cumpărare a populației depinzând de salariile și impozitele plătite de câteva întreprinderi-gigant, de remitențe și de ajutorul umanitar acordat de Federația Rusă. În regiune nu a apărut încă un sector privat vibrant, iar inițiativa privată este subiect al multiplelor reglementări arbitrare și opace.

- Degradarea fizică și morală a capacităților de producție în regiune, inclusiv la întreprinderile-cheie, comportă riscuri enorme. Beneficiind de surse energetice la prețuri subvenționate, întreprinderile nu au investit în modernizare tehnologică. Conform unor relatări, peste 80% din fondurile de producție sunt depreciate. În atare condiții, exporturile Transnistriei, inclusiv cele în UE, sunt competitive datorită utilizării materiilor prime și resurselor energetice livrate la prețuri subvenționate de către Federația Rusă. Ținând cont de costul gazului livrat și ajutorul material acordat, acest suport costă Federației Ruse tot mai mult de la un al la altul, pentru 2012 acestea fiind estimate de noi la circa 700 milioane USD. Este greu de crezut că un suport atât de generos va mai putea dura mult. De fapt, în 2013 deja a început majorarea tarifelor pentru gazul utilizat de agenții economici ai regiunii. O anulare bruscă a prețurilor subvenționate ar crea enorme probleme de competitivitate.

- Din cauze naturale și emigraționiste, regiunea este într-o acută criză demografică, în perioada 2007-2011 populația reducându-se cu 1% (sic!) în medie anuală. Rata ocupării populației s-a redus dramatic, de la 48% în 2007 la 39% în 2011. Împreună, acestea amplifică și mai mult presiunile pe termen lung asupra bugetului regiunii.

Riscurile evidențiate mai sus sunt de o asemenea amploare încât, în absența suportului direct și indirect din partea Federația Ruse, regiunea pur și simplu ar colapsa economic în câteva luni. Anume această dependență acută a regiunii de Federația Rusă și explică autonomia extrem de limitată a autorităților regiunii în negocierile cu Chișinăul și revirimentul puternic al acestor autorități de la o poziție destul de conciliantă în anul 2011-2012 la una mult mai obstructivă începând cu a doua jumătate a lui 2012. De fapt, se poate de spus că în ultimele câteva luni autoritățile de la Tiraspol nici nu mai negociază în nume propriu, ci promovează agenda geopolitică pe care o are Federația Rusă în raport cu Republica Moldova.

■ Ce se întâmplă dacă Transnistria refuză să implementeze ZLSAC?

Este interesant că deciziile de politică comercială adoptate de Republica Moldova au dus și în trecut la înrăutățirea relațiilor cu Transnistria și la înăsprirea retoricii autorităților de la Tiraspol. Astfel, în 2001, după aderarea la Organizația Mondială a Comerțului, Transnistria a fost lipsită de ștampilele vamale oficiale ale Republicii Moldova, care anterior îi permiteau să desfășoare independent comerț internațional. În 2003 Guvernul a decis că agenții economici din Transnistria pot derula tranzacții internaționale doar după înregistrarea la Camera Înregistrărilor de Stat a Republicii Moldova. Deși Tiraspolul a introdus măsuri vamale „compensatorii”, firmele transnistrene s-au adaptat la noile realități. În 2003 s-au înregistrat 320 agenți, în prezent numărul acestora este de peste 890, astfel încât majoritatea exportatorilor mari din Transnistria deja sunt înregistrați legal la Chișinău. Astfel, în pofida faptului că autoritățile regionale s-au declarat fiind supuse unei „blocade economice”, companiile din regiune au mers pe o cale mai practică.

Majoritatea reprezentanților businessului din Transnistria au adoptat o poziție pragmatică și vizavi de liberalizarea comerțului cu Uniunea Europeană și sunt gata să susțină procesul de deschidere

economică a regiunii. Experții economici din regiune de asemenea anticipează efecte economice pozitive ale ZLSAC asupra regiunii. O evaluare trează a riscurilor economice ale regiunii și recunoașterea impactului pozitiv pe care ar putea să-l aibă ZLSAC, ar trebui să sugereze autorităților regiunii să accepte extinderea ZLSAC asupra Transnistriei. Totuși, interesele politice și influența covârșitoare a Federației Ruse, cel mai probabil, vor determina autoritățile să adopte un comportament totalmente irațional din punct de vedere economic.

Întrebarea-cheie este ce ar trebui să facă Chișinăul și Bruxellesul în cazul respingerii de către autoritățile de la Tiraspol a ZLSAC, fie înainte de semnarea formală, fie după. În procesul de identificare a soluțiilor posibile este foarte important ca orice opțiune să fie compatibilă cu liberalizarea regimului de vize cu UE, care, de asemenea, presupune existența unui sistem strict de control la frontiere, precum și cu scopul fundamental de reintegrare economică și politică a țării. În Tabelul 1 sunt incluse și analizate eventualele soluții pe care le-ar avea Chișinăul și Bruxellesul la o eventuală respingere formală de către Tiraspol a ZLSAC. După cum se poate vedea, o soluție „bună" nu există, orice eventual răspuns presupunând anumite riscuri și costuri pentru toate părțile implicate.

Totuși, în procesul de căutare a soluției optimale este extrem de important, în special pentru partenerii europeni ai Moldovei, să nu fie trecut cu vederea faptul că integrarea economică mai strânsă a Republicii Moldova cu UE este o premisă pentru soluționarea conflictului transnistrean și nu invers. Angajându-se în procesul de apropiere politică și economică a Republicii Moldova, UE a știut de la bun început că conflictul transnistrean reprezintă o problemă enormă, insurmontabilă pentru Moldova luată în parte. După cum se poate concluziona din cele elucidate în Tabelul 1, pentru Republica Moldova și Uniunea Europeană, cea mai bună soluție pentru cazul în care Tiraspolul nu recunoaște valabilitatea ZLSAC pentru teritoriul său este … de a continua procesul de persuasiune. Cea mai optimală strategie în acest sens este crearea unui sistem de motivații pentru firmele din regiunea transnistreană pentru ca acestea să ajusteze procesele de producere la rigorile UE și, în același timp, să creeze lobby la nivelul elitelor politice din regiune pentru armonizarea cadrului regulator la principiile UE. Astfel, spre deosebire de regiunea din dreapta Nistrului, unde „leadership-ul" procesului de reformare a fost preluat de elitele politice, în regiunea transnistreană, trebuie de mizat pe faptul că anume elitele economice sunt cele mai interesate de armonizarea cadrului regulator din regiune la normele comunitare. Importanța acestei constatări este crucială, în contextul unor interese politice și economice tot mai divergente în regiune.

În același timp, implementarea ZLSAC doar pe teritoriul vamal controlat de autoritățile constituționale în paralel cu anularea preferințelor comerciale autonome pentru regiunea din stânga Nistrului ar avea consecințe extrem de negative pentru economia transnistreană și riscă să pericliteze eforturile de reintegrare a țării. Prin urmare, este important ca autoritățile de la Chișinău să negocieze cu cele de la Bruxelles implementarea ZLSAC pe tot teritoriul Republicii Moldova (inclusiv Transnistria). În paralel, verificarea respectării regulilor de origine în regiunea din stânga Nistrului urmează să fie făcută, pe lângă măsurile curente (accesul colaboratorilor vamali fără uniforme), prin măsuri indirecte: instituirea de către autoritățile de la Chișinău a unor posturi de monitorizare și control de-a lungul râului Nistru și a unor posturi similare în colaborare cu misiunea EUBAM la frontiera Moldovei cu Ucraina. Aceasta va permite o verificare mai riguroasă a comerțului exterior al firmelor din regiunea transnistreană, astfel încât autoritățile de la Chișinău și Bruxelles vor putea aproxima cu o anumită doză de precizie respectarea regulilor de origine în raioanele de est a Republicii Moldova.

Tabelul 1. Eventualele beneficii și riscuri ale opțiunilor pentru situația în care Transnistria nu acceptă ZLSAC.

Opțiuni	*Beneficii*	*Riscuri și costuri*
1. Instituirea unei frontiere vamale între Moldova și Transnistria	• securizarea fluxurilor comerciale între UE și Republica Moldova; • respectarea regulilor de origini;	• ranversare a actualului curs de reunificare a țării; • riscuri de confruntări și conflicte în zona de securitate; • izolarea internațională și mai puternică a Transnistriei;
2. Suspendarea sau amânarea de către UE a semnării sau ratificării ZLSAC (cu anularea PCA)	• protejarea intereselor comerciale ale UE; • evitarea unei crize în relațiile UE cu Rusia;	• lovitură de imagine majoră pentru UE și Politica Europeană de Vecinătate; • lovitură de imagine majoră pentru Alianța pentru Integrare Europeană; • consolidarea influenței excesive a Rusiei în Moldova și Europa de Est; • instalarea unui guvern anti-european la Chișinău;
3. Suspendarea sau amânarea de către UE a semnării sau ratificării ZLSAC (fără anularea PCA)	• protejarea intereselor comerciale ale UE; • evitarea unei crize în relațiile UE cu Rusia; • Moldova, inclusiv companiile din Transnistria, păstrează accesul la piețele UE;	• lovitură de imagine majoră pentru UE și Politica Europeană de Vecinătate; • lovitură de imagine majoră pentru Alianța pentru Integrare Europeană; • consolidarea influenței excesive a Rusiei în Moldova și Europa de Est; • încurajarea implicită a comportamentului nereconciliant al Transnistriei;
4. UE acordă Transnistriei în mod unilateral toate privilegiile ZLSAC, dar nu cere implementarea aquis-ului în Transnistria.	• evitarea unei crize în relațiile UE cu Rusia; • Moldova, inclusiv companiile din Transnistria, păstrează accesul la piețele UE;	• sacrificarea intereselor comerciale ale UE în Transnistria; • lipsa de garanții pentru respectare a regulilor de origine în Transnistria; • încurajarea implicită a comportamentului nereconciliant al Transnistriei;
5. UE acceptă implementarea ZLSAC în Republica Moldova, iar pentru Transnistria extinde PCA pentru o perioadă limitată de timp.	• evitarea unei crize în relațiile cu Rusia; • Moldova, inclusiv companiile din Transnistria, păstrează accesul la piețele UE;	• sacrificarea intereselor comerciale ale UE în Transnistria; • lipsa de garanții pentru respectare a regulilor de origine în Transnistria; • lipsă de garanții privind soluționarea definitivă a conflictului transnistrean; • crearea unui precedent periculos – inclusiv pentru alte țări-partenere din PEV - conform căruia o regiune secesionistă obține un stat comercial separat; • lipsa motivațiilor autorităților de la Tiraspol pentru ajustarea regiunii la normele și standardele europene.
6. UE acceptă implementarea ZLSAC în Republica Moldova (inclusiv Transnistria) cu crearea posturilor de monitorizare și control de-a lungul râului Nistru și a frontierei cu Ucraina	• Moldova, inclusiv majoritatea companiilor din Transnistria, păstrează acces la piața UE; • europenizarea graduală a Transnistriei și accelerarea europenizării Moldovei; • continuă procesul de apropiere între Moldova și Transnistria;	• companiile care nu vor adopta standardele UE vor pierde accesul pe piață; • în cazul implementării nechibzuite a posturilor de monitorizare și control conflictul cu Tiraspolul ar putea escalada; • lipsa de garanții pentru respectarea universală a regulilor de origine în regiunea transnistreană; • sacrificarea intereselor comerciale ale UE în Transnistria.

Totodată, companiile transnistrene care vor intenționa să intre sau să-și mențină poziția pe piața comunitară vor respecta următoarele cerințe de bază: (i) își vor ajusta procesele de producere conform rigorilor și standardelor europene (ex: standardele sanitare și fito-sanitare, cerințele privind aspectul exterior și ambalaj, anumite cerințe de calitate etc.); (ii) înregistrarea la Camera de Înregistrări de Stat; (iii) permiterea și facilitarea accesului colaboratorilor Serviciului Vamali la unitățile de producere a companiilor; (iv) cooperarea cu posturile de monitorizare și control a autorităților de la Chișinău

În același timp, Republica Moldova, cu suportul Uniunii Europene, va trebui să pună la punct un sistem informațional integrat care-i va permite să monitorizeze mai bine fluxurile comerciale, dar pentru aceasta va avea nevoie și de concursul Ucrainei. Paralel, este foarte important de continuat implementarea măsurilor de sporire a încrederii, de integrare tot mai strânsă a companiilor transnistrene în lanțurile tehnologice cu companiile moldovenești și europene și de intensificare a contactelor între comunitatea de afaceri din Transnistria cu cea europeană. Bruxellesul și Chișinăul ar putea elabora și propune Tiraspolului un program de dezvoltare pentru regiune.

Evident, lipsa unei politici vamale comune în regiunile de pe ambele maluri ale Nistrului, cel mai probabil, va rămâne o problemă în viitorul apropiat. Astfel, chiar și după implementarea ZLSAC pe teritoriul țării (inclusiv Transnistria), administrația de la Tiraspol va continua aplicarea propriului tarif vamal la importurile din UE care constă, în mare parte, din taxe ad-valorem cu rate cuprinse între 0% și 20%. UE va trebui să accepte, cel puțin pentru prima perioadă, persistența acestei asimetrii a regimurilor comerciale, până când autoritățile transnistrene vor conștientiza necesitatea armonizării politicii comerciale cu cea a întregii țări. În acest sens, negociatorii moldoveni urmează să pună accent pe trei aspecte importante: (i) costurile financiare directe pentru UE sunt destul de mici (circa 30 milioane EUR anual cauzate de continuarea aplicării tarifelor vamale de către vama transnistreană la importurile din UE); (ii) autoritățile de la Chișinău împreună cu partenerii de dezvoltare vor implementa programe de susținere a firmelor din regiunea transnistreană în vederea adoptării standardelor comunitare; (iii) implementarea ZLSAC în regiunea transnistreană cu acordarea beneficiilor doar pentru companiile producția cărora corespunde rigorilor europene (numărul acestora nu va fi foarte mare la început) va determina mediul de afaceri din regiune să facă presiuni asupra elitelor politice pentru ca cerințele UE să fie aplicate.

Concluzii

Intrarea în vigoare a ZLSAC va semnifica importante schimbări pentru Republica Moldova. Una dintre cele mai importante aspecte este reducerea influenței geopolitice excesive pe care o are Federația Rusă asupra Republicii Moldova. Conflictul transnistrean are rolul de instrument principal prin care Rusia exercită această influență.

Faptul că Republica Moldova nu controlează regiunea transnistreană generează întrebări și îngrijorări față de felul în care ZLSAC va fi implementată în Transnistria. Regiunea dată se confruntă cu formidabile provocări și riscuri economice. Economia sa este totalmente dezechilibrată sub aspect structural și financiar, și faptul că aceasta încă nu a intrat în colaps economic este integral datorat susținerii directe și indirecte din partea Federației Ruse.

Realitățile economice ale Transnistriei dictează acesteia o deschidere comercială cât mai largă și asigurarea accesului cât mai liber posibil la piețele de desfacere externe. Din această perspectivă, ZLSAC ar putea aduce pentru regiune o serie de beneficii majore, inclusiv mai multă certitudine și stabilitate economică. Însă rațiunile economice nu sunt factorul dominant al comportamentului autorităților din regiune, care, presate de Federația Rusă, cel mai probabil nu vor accepta imediat

ZLSAC. În același timp, ne așteptăm ca pe termen lung să crească tensiunile între interesele elitelor economice din regiune (care pledează pentru liberalizarea comerțului cu UE) și elitele politice, ceea ce va determina autoritățile să adopte o linie de comportament mai conciliantă.

Care sunt opțiunile imediate pe care le au Chișinăul și Bruxellesul? Identificarea soluției optimale trebuie să pornească de la premisa ca regiunea transnistreană în nici un caz nu trebuie înstrăinată de Moldova, iar cursul de reintegrare al Moldovei în nici un caz nu trebuie periclitat. În același timp, Republica Moldova în ansamblu nu poate să rămână prizoniera himerelor geopolitice ale Moscovei și autoritățile nerecunoscute ale regiunii transnistrene. Din aceasta cauză, implementarea ZLSAC doar pe teritoriul din dreapta Nistrului în paralel cu anularea Preferințelor Comerciale Autonome de care la moment beneficiază țara noastră (inclusiv Transnistria) nu este o soluție bună, deoarece conflictul ar putea să escaladeze, în loc să fie aplanat. Nici renunțarea la ZLSAC nu este o soluție, deoarece aceasta ar aduce prejudicii diplomatice și politice majore, atât Chișinăului, cât și Bruxellesului, ar compromite Politica Europeană de Vecinătate și ar schimba vectorul politicii externe al Republicii Moldova. Aceasta ar produce o lovitură răsunătoare pentru credibilitatea UE în țările caucaziene vizate de Politica Europeană de Vecinătate, deoarece și acestea se confruntă cu probleme de separatism teritorial.

Soluția cea mai optimală este ca UE să accepte implementarea ZLSAC pe întreg teritoriul Republicii Moldova în paralel cu asigurarea unui control riguros a tuturor mărfurilor care intră și părăsesc regiunea transnistreană. Aceasta va permite verificarea indirectă a respectării regulilor de origine în perimetrul necontrolat de autoritățile de la Chișinău. În același timp, în măsura posibilităților, colaboratorii vamali vor întreprinde vizite periodice la unitățile de producere a firmelor din regiunea respectivă, cu respectarea eventualelor condiții impuse de administrația de la Tiraspol (ex: accesul fără uniformele Serviciul Vamal și fără arme etc.). Este important ca Transnistria să aibă acces la programele comunitare deschide pentru Republica Moldova. Companiile transnistrene vor trebui în continuare să fie înregistrate la organele oficiale ale Republicii Moldova. Sistemul informațional al serviciului fiscal va trebui în continuare dezvoltat, iar Chișinăul va avea nevoie de concursul Ucrainei pentru a reduce la minimum riscurile în adresa regulilor de origine. De fapt, această soluție nu se deosebește cu mult de actuala situație, când oricum nu există certitudine absolută asupra respectării regulilor de origine de către exporturile transnistrene. Dacă UE tolerează această situație, cu pierderi comerciale minimale, nu există argumente credibile de ce acum ar trebui să se schimbe abordarea sa.

Finalmente, accentuăm că abordarea strategic corectă este că integrarea europeană a Moldovei să fie tratată drept precondiţie pentru reintegrarea ţării şi nu invers. Ameliorarea climatului de afaceri, creşterea competitivităţii economiei şi a nivelului de trai al populaţiei, care sunt şi principalele efecte scontate ale apropierii Moldovei de UE, vor facilita şi reintegrarea țării. De fapt, regiunea transnistreană, din cauza dimensiunilor mici şi a multiplelor probleme structurale nu are altă opţiune pentru a rămâne economic viabilă şi social stabilă decât diversificarea pieţelor de desfacere, atragerea investiţiilor străine şi valorificarea potenţialului său productiv. ZLSAC oferă un spectru larg de oportunităţi în acest sens. Prin urmare, ne aşteptăm că implementarea acesteia va spori motivaţia elitelor economice din regiunea transnistreană de a se integra mai strâns cu restul țării pentru a-şi menţine şi chiar a spori accesul pe piaţa comunitară. Acest proces urmează a fi catalizat şi de accentuarea discrepanţelor dintre nivelul de trai al populaţiei de pe ambele maluri ale Nistrului, odată cu materializarea beneficiilor integrării europene în paralel cu erodarea competitivităţii agenţilor economici din regiunea transnistreană. Gradual, aceste presiuni economice şi sociale vor determina un alt comportament al elitelor politice din regiune, deoarece interesele elitelor economice din Transnistria se vor contrazice tot mai mult cu interesele

geopolitice ale Rusiei. Prin urmare, pentru a evita potenţialele tensiuni în regiune, Rusia va fi forţată să accepte unele reforme structurale pentru a corespunde rigorilor din cadrul ZLSAC şi a asigura accesul agenţilor economici din regiune la piaţa comunitară. Prin urmare, integrarea europeană a Moldovei va crea în stânga Nistrului motivații economice care vor exercita un rol crucial pentru consolidarea unităţii teritoriale a Republicii Moldova.